

Bijlage 4. Behandeling van de adviezen en opmerkingen bij het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van het burgerhuis Delacroix in Tervuren

Provincie: Vlaams-Brabant

Gemeente: Tervuren, 2de afdeling, sectie D

Objectnummer: 4.01/24104/143.1

-

Dossiernummer: 4.001/24104/103.1

Omschrijving:

Burgerhuis Delacroix, Kerkstraat 29

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel, 12 MAART 2019

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS

1. Adviezen en opmerkingen uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige bescherming

1.1. Adviezen uitgebracht door de departementen en agentschappen van de beleidsdomeinen Omgeving, MOW en LV

1.1.1. Beleidsdomein Omgeving

Het advies werd gevraagd op 7 november 2018.

Het agentschap Natuur en Bos bracht op 12 november 2018 een gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Conclusie: Het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

Het departement noch de overige agentschappen brachten een advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: Het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.2. Beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken

Het advies werd gevraagd op 7 november 2018.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: Het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.3. Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Het advies werd gevraagd op 7 november 2018.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: Het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.2. Advies uitgebracht door de betrokken gemeente Tervuren

Het advies werd gevraagd op 13 november 2018.

Gemeente Tervuren

Het college van Burgemeester en Schepenen bracht op 10 december 2018 een gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.3. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 7 november 2018.

De VCOE bracht op 13 december 2018 een voorwaardelijk gunstig advies uit over de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Behandeling van het advies:

De commissie vindt het positief dat een uitgebreid dossier voor advies wordt voorgelegd.

Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de bescherming van het burgerhuis Delacroix en tuin met waterpartij en Mariagrot in cementrustiek als monument vast. De commissie ondersteunt deze bescherming, die kadert binnen het beleidsthema van de Vlaamse Rand. Het burgerhuis is representatief voor de sociaal-demografische transitie van Tervuren en de Vlaamse Rand aan het einde van de 19de en begin 20ste eeuw.

De commissie ondersteunt de afbakening van de bescherming, zoals aangeduid op het afbakeningsplan in de bijlage 1 bij het ministerieel besluit. De commissie merkt op dat het torenvolume niet volledig is ingekleurd op het afbakeningsplan en vraagt om dit aan te passen om verwarring te vermijden.

Antwoord: Deze vraag werd niet bijgetreden. Het huidige afbakening op het plan is conform de geldende afspraken en is gebaseerd op de afbakening van het perceel. De toren en andere overhangende delen maken integraal deel uit van het beschermde monument.

De commissie vraagt om het kapstokmeubel en de ophanging voor een hemelbed niet louter te bespreken in de bijlage van de cultuurgooderen, maar ook te vermelden in het inhoudelijk dossier.

Antwoord: Deze vraag werd bijgetreden. Het inhoudelijk dossier werd aangevuld met een korte vermelding van het kapstokmeubel en de ophanging voor een hemelbed.

De commissie vraagt om bijkomend te onderzoeken of er nog meer cultuurgooderen beschermingswaardig zijn, gelet op de rijkelijk interieuraankleding en overvloedige aanwezigheid van interieurelementen. Bijvoorbeeld de originele wandlantaarn op het terras, die getuigt van de oorspronkelijke aanwezigheid van gasverlichting in de woning.

Antwoord: Deze vraag werd bijgetreden. De bescherming van eventuele aanvullende cultuurgooderen werd onderzocht, maar er werden geen nieuwe cultuurgooderen weerhouden. Uit de opmerkingen van de zakelijkrechthouder, gegeven op 9 december 2018, blijkt dat de wandlantaarn op het terras niet origineel is. In het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit werden de verwijzingen naar de wandlantaarn geschrapt (zie hoofdstuk 1.4 van dit document).

De commissie ondersteunt de historische en architecturale waarden die deze bescherming verantwoorden, maar vraagt tevens de artistieke en esthetische waarde toe te kennen. Uit het dossier blijkt immers dat de voorgevel een hoge artistieke uitwerking en kwaliteit heeft én de interieurafwerking rijkelijk en gedetailleerd is met onder andere stucwerk, houtsnijwerk, voorzetbeglazing, marmerimitaties. Het is bovendien uitzonderlijk voor dergelijke burgerwoningen dat ook de eerste verdieping zo'n rijke aankleding kreeg. Aanvullend vraagt de commissie om de volkskundige waarde van de Mariagrot en waterpartij op te nemen.

Antwoord: De aanbeveling van de commissie werd overwogen, maar niet weerhouden. De gebruikte definities en interpretaties van de erfgoedwaarden zijn gebaseerd op: <https://thesaurus.onroerenderfgoed.be/conceptschemas/WAARDETYPES/c/37>

De esthetische waarde werd niet toegekend. "Een onroerend goed heeft esthetische waarde als het de waarnemer zintuiglijke schoonheid laat ervaren."

De esthetische waarde is voor bouwkundig erfgoed moeilijker te definiëren krijgt doorgaans een landschappelijke interpretatie. Er wordt eerder geopteerd voor artistieke waarde.

De artistieke waarde werd niet toegekend. "Een onroerend goed heeft artistieke waarde als het getuigt van het kunstzinnige streven van de mens in het verleden."

De artistieke kwaliteiten van het exterieur en interieur worden voor het burgerhuis Delacroix gemotiveerd vanuit de architecturale waarde en gewaardeerd als representatief en illustratief voor de wooncultuur van de welgestelde burgerij tijdens de belle époque. Zoals typerend is voor deze periode ging er bijzonder veel aandacht naar de uitwerking van de voorgevel, die de identiteit en sociale status van de bewoner diende te weerspiegelen. Ook de uitwerking van het interieur van het burgerhuis Delacroix is bijzonder typerend qua vormgeving, technieken en materiaalgebruik. Bovendien wordt de luxueuze interieurinrichting, met comfortvoorzieningen en dure en fijn afgewerkte materialen (waaronder decoratief uitgewerkte marmeren schouwmantels, wandbespanningen met zijdedamast en gebrandschilderde glas-inloodramen als voorzetbeglazing), eveneens gemotiveerd vanuit de historische waarde. De geschiedenis van het burgerhuis Delacroix en haar opdrachtgeefster is representatief voor de sociaal-demografische ontwikkelingen, waarbij de Brusselse burgerij steeds vaker werd aangetrokken door de landelijke randgemeenten rond de hoofdstad. Het burgerhuis Delacroix bracht de luxe van de grootstad naar een landelijke gemeente in de rand rond Brussel.

De volkskundige waarde werd evenmin toegekend. "Een onroerend goed heeft volkskundige waarde als het getuigt van gebruiken en gewoonten, voorstellingen en tradities van een specifieke bevolkingsgroep of gemeenschap in het verleden."

Niettegenstaande dat veel Mariagrotten wel volkskundige waarde bezitten, is dit voor de Mariagrot bij de woning Delacroix minder van toepassing. Het betreft een private grot en is bijgevolg in mindere mate gelinkt aan de gebruiken en gewoonten van een specifieke bevolkingsgroep of gemeenschap. De Mariagrot bij de woning Delacroix wordt gemotiveerd vanuit de historische waarde als een gaaf bewaard voorbeeld van dit bijzondere cultuurhistorisch fenomeen. Als private grot is ze eerder uitzonderlijk, maar typologisch is het bouwwerk zeer representatief en bezit het een hoge mate van authenticiteit, zowel wat opstelling, als indeling, vormgeving en materialiteit betreft. Het bouwwerk bestaat uit een Mariagrot met imitatie-waterbron en bijhorende vijver met tuinornamenten, volledig uitgevoerd in cementrustiek. In combinatie met het burgerhuis draagt de Mariagrot bovendien bij tot de ensemblewaarde van het geheel, aangezien zij de veruitwendiging is van de religieuze en politieke overtuiging van de opdrachtgeefster en getuigt van de tijdsgeest waarin deze woning tot stand kwam.

De commissie suggereert om niet alleen de kleur, maar ook de herkomst van de marmersoorten en de houtsoorten van de parketvloeren nader te omschrijven in de beschrijving van de erfgoedelementen en -kenmerken.

Antwoord: Deze vraag werd niet bijgetreden. Deze informatie is niet aan het licht gekomen tijdens het waarderend onderzoek. Op basis van de opmerkingen van de zakelijkrechthouder, gegeven op 9 december 2018, werd de herkomst van één marmersoort aangevuld aan het inhoudelijk dossier (zie hoofdstuk 1.4 van dit document).

Met betrekking tot de beheersvisie, opgenomen in artikel 3 van het ministerieel besluit, stelt de commissie dat het positief is dat deze aandacht heeft voor zowel het exterieur -ook in relatie met de tuin-, als voor het waardevolle interieur en de cultuurgoederen. De commissie ondersteunt de voorgestelde beheersdoelstellingen, maar vraagt een aantal verfijningen en verduidelijkingen toe te brengen.

De commissie vraagt om beheersdoelstelling 7° betreffende voorafgaand kleurenonderzoek, minder vrijblijvend te maken door het woord "wenselijk" te vervangen door "noodzakelijk".

Antwoord: Deze vraag werd niet bijgetreden. Handelingen aan of in het interieur zijn toelatingsplichtig. Hoewel het wenselijk is dat ingrepen aan de interieurafwerking zoveel mogelijk gepaard gaan met kleurenonderzoek, is het afhankelijk van de aard van de ingrepen of een kleurenonderzoek op dat moment al dan niet noodzakelijk is. De beheersdoelstelling 7° wordt daarom niet verplichtend geformuleerd.

De commissie vraagt om beheersdoelstelling 4° als volgt uit te breiden: "Het originele schrijnwerk met het originele glas van het burgerhuis dienen zoveel mogelijk behouden te blijven "

Antwoord: Deze vraag werd niet bijgetreden. Met de term 'schrijnwerk' wordt reeds het schrijnwerk met inbegrip van de beglazing en het hang- en sluitwerk bedoeld.

De commissie vraagt om een beheersdoelstelling op te nemen inzake het vervolledigen van ontbrekende glasdelen in de terrasvloer. Dit vormt momenteel een storende lacune.

Antwoord: Deze vraag werd bijgetreden. Er werd een beheersdoelstelling toegevoegd die aanbeveelt dat niet bewaarde, gedemonteerde of gewijzigde erfgoedelementen worden teruggebracht en/of gerestaureerd. Naast de glasdelen worden hier ook andere wenselijke ingrepen nader omschreven.

De commissie wijst op de vermoedelijke aanwezigheid van de originele technische installatie van de imitatie-waterbron, bewaard in een ondergrondse ruimte naast de vijver. Op basis van beheersdoelstelling 3° is evenwel onduidelijk of deze dient behouden te blijven of eventueel verwijderd of vervangen mag worden.

Antwoord: De huidige bewaringstoestand van de originele technische installatie kon niet worden vastgesteld tijdens het waarderend onderzoek. De mogelijkheid tot hergebruik van deze installatie hangt hiervan af. Hergebruik is wenselijk indien mogelijk, maar geen verplichting.

In artikel 3 van het ministerieel besluit werd beheersdoelstelling 3° verduidelijkt met betrekking tot het behoud van de technische installatie van de imitatie-waterbron. De beheersdoelstelling werd aangevuld met: "Hergebruik van de technische installatie (al dan niet gedeeltelijk) is wenselijk, indien mogelijk."

Artikel 4 van het ministerieel besluit formuleert de voorschriften voor instandhouding en onderhoud van het te beschermen monument. De commissie kan deze ondersteunen.

Artikel 5 bevat de toelatingsplichtige handelingen. De commissie kan deze grotendeels ondersteunen, maar vraagt om volgende toelatingsplichten verder te verduidelijken: de aanmerkelijke reliefwijziging van de bodem en het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van wegen en paden. Het is voor de commissie niet geheel duidelijk hoe deze in relatie staan tot de erfgoedkenmerken van de tuin.

Antwoord: De afbakening van het beschermde onroerend goed omvat een stadstuin, met een tuinaanleg met verhardingen. Ingrepen op het relief van de tuin en de aanleg, wijziging of verwijdering van wegen en paden kunnen een grote impact hebben op de erfgoedwaarde van het monument. Het belang van de onderlinge samenhang tussen het burgerhuis en de Mariagrot wordt bovendien gemotiveerd in de historische waarde. Het behoud van deze toelatingsplichten is te verantwoorden vanuit het toekomstig beheer van dit monument om een impact te kunnen hebben op nieuwe ontwikkelingen op de site.

Conclusie: het advies heeft invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit werden als volgt aangepast:

- Het inhoudelijk dossier werd aangevuld met een korte vermelding van het kapstokmeubel en de ophanging voor een hemelbed.
- In artikel 3 van het ministerieel besluit werd beheersdoelstelling 3° verduidelijkt met betrekking tot het behoud van de technische installatie van de imitatie-waterbron.
- In artikel 3 van het ministerieel besluit werd een beheersdoelstelling toegevoegd die aanbeveelt dat niet bewaarde, gedemonteerde of gewijzigde erfgoedelementen worden teruggebracht en/of gerestaureerd. Naast de glasdalen worden hier ook andere wenselijke ingrepen nader omschreven.

1.4. Opmerkingen van de zakelijkrechthouder

Het beschermingsdossier werd ter kennis gegeven op 13 november 2018.

De zakelijkrechthouder gaf op 9 december 2018 opmerkingen over de bescherming van het onroerend goed. De opmerkingen maken integraal deel uit van het beschermingsdossier. Omwille van privacy-redenen zijn de opmerkingen van de zakelijkrechthouder anoniem opgenomen in dit document. Het beschermingsdossier bevat een overzicht van de opmerkingen en de gegevens van de zakelijkrechthouder.

Behandeling van de opmerkingen

1.4.1. Opmerking 1

Inhoudelijk dossier, pagina 7: De wandlantaarn ter hoogte van het terras aan de tuinzijde is niet origineel.

Antwoord: in het inhoudelijk dossier, het ministerieel besluit en de relevante bijlagen werden de verwijzingen naar de wandlantaarn op het terras geschrapt.

1.4.2. Opmerking 2

Inhoudelijk dossier, pagina 7: Het oorspronkelijke rooster van de opening in het voetpad, dat uitsteekt op de kolenkelder, werd circa 1950 gestolen. De zakelijkrechthouder beschikt nog over een foto van dit oorspronkelijk rooster.

Antwoord: deze informatie werd toegevoegd aan het inhoudelijk dossier.

1.4.3. Opmerking 3

Inhoudelijk dossier, pagina 8: De zakelijkrechthouder bevestigt dat de vierdelige deur tussen de grote slaapkamer en de meidenkamer bewaard bleef achter de ingebouwde kastenwand.

Ook de schouw van de meidenkamer is behouden achter de wandkasten en bestaat uit een eenvoudige schouwmantel van beige marmer.

Antwoord: deze informatie werd toegevoegd aan het inhoudelijk dossier en artikel 2 van het ministerieel besluit.

1.4.4. Opmerking 4

Inhoudelijk dossier, pagina 9: In het souterrain bevond zich oorspronkelijk een vierdelige beglaasde tussenwand, zoals deze naar de keuken. Deze werden gedemonteerd en worden bewaard op de zolder van het burgerhuis Delacroix.

Antwoord: deze informatie werd toegevoegd aan het inhoudelijk dossier en artikel 2 van het ministerieel besluit.

1.4.5. Opmerking 5

Inhoudelijk dossier, pagina 11: De rode schouwmantel in het souterrain, die afkomstig is van een bediendenkamer op de zolder, is van het type 'Marbre Rouge Imperial' uit Henegouwen.

Antwoord: deze informatie werd toegevoegd aan het inhoudelijk dossier.

1.4.6. Opmerking 6

Inhoudelijk dossier, pagina 11: In de hedendaagse badkamer in het souterrain bevond zich oorspronkelijk de stoomketel die zorgde voor de centrale verwarming op basis van stoom.

Antwoord: deze informatie werd toegevoegd aan het inhoudelijk dossier en artikel 2 van het ministerieel besluit.

1.4.7. Opmerking 7

In de keuken is een bron (waterpeil op -13 meter). Het water werd met de grote pomp die naast de bron stond (arm bijna tot aan het plafond) naar helemaal boven gepompt naar het waterreservoir op de zolder (vandaag een douchekamer). De waterput onder de koer, achter de woning, dient alleen voor regenwater.

Antwoord: deze informatie werd toegevoegd aan het inhoudelijk dossier.

1.4.8. Opmerking 8

Inhoudelijk dossier, pagina 12: Het huis werd tweemaal bezocht voor Openmonumentendag in 2007 en 2014.

Antwoord: deze informatie werd toegevoegd aan het inhoudelijk dossier.

1.4.9. Opmerking 9

Inhoudelijk dossier, pagina 16: Schrijffout "stromend water doorheen het huis" in plaats van "stomend water".

Antwoord: deze schrijffout werd aangepast in het inhoudelijk dossier.

1.4.10. Opmerking 10

Inhoudelijk dossier, pagina 16: Er waren overal radiatoren in de bediendekamers.

Antwoord: deze informatie werd toegevoegd aan het inhoudelijk dossier.

1.4.11. Opmerking 11

Het enorme eikenhouten rolluik van het groot venster van het salon wordt bediend vanuit het souterrain. Deze installatie is nog intact, maar wordt niet langer gebruikt.

Antwoord: deze informatie werd toegevoegd aan het inhoudelijk dossier en artikel 2 van het ministerieel besluit. Een vermelding van het rolluik van de vensterdeur naar het terras aan de tuinzijde werd eveneens toegevoegd.

Conclusie: de opmerkingen hebben invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit werden als volgt aangepast:

- In het inhoudelijk dossier, het ministerieel besluit en de relevante bijlagen werden de verwijzingen naar de wandlantaarn op het terras geschrapt.
- In het inhoudelijk dossier en artikel 2 van het ministerieel besluit werden één schrijffout en een aantal kleine inhoudelijke opmerkingen en nuanceringen aangevuld.

1.5. Conclusie voorafgaand aan de voorlopige bescherming

De uitgebrachte adviezen en de opmerkingen van de zakelijkrechthouder hebben invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit werden als volgt aangepast:

- Het inhoudelijk dossier werd aangevuld met een korte vermelding van het kapstokmeubel en de ophanging voor een hemelbed.
- In artikel 3 van het ministerieel besluit werd beheersdoelstelling 3° verduidelijkt met betrekking tot het behoud van de technische installatie van de imitatie-waterbron.
- In artikel 3 van het ministerieel besluit werd een beheersdoelstelling toegevoegd die aanbeveelt dat niet bewaarde, gedemonteerde of gewijzigde erfgoedelementen worden teruggebracht en/of gerestaureerd. Naast de glasdalen worden hier ook andere wenselijke ingrepen nader omschreven.
- In het inhoudelijk dossier, het ministerieel besluit en de relevante bijlagen werden de verwijzingen naar de wandlantaarn op het terras geschrapt.
- In het inhoudelijk dossier en artikel 2 van het ministerieel besluit werden één schrijffout en een aantal kleine inhoudelijke opmerkingen en nuanceringen aangevuld.